

Jan Gliściński

"Kultura syryjska we wczesnym
średniowieczu", N. W. Pigulewska, tł.
Cz. Mazur, Warszawa 1989 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 62/3, 192-193

1992

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

tępną dla wszystkich czytelników. Przede wszystkim jednak powinni zainteresować się nią bibliści, teologowie i duszpasterze, dla których może stać się dużą pomocą w działalności pastoralnej.

ks. Janusz Królikowski, Rzym

N. W. PIGULEWSKA, *Kultura syryjska we wczesnym średniowieczu* (przeł. Cz. Mazur), Warszawa 1989, PAX, s. 310+25 il.

Dla badaczy starożytności chrześcijańskiej Syria stanowi obiekt szczególnego zainteresowania. W jej bowiem stolicy, Antiochii, wyznawcy Chrystusa zostali po raz pierwszy określani mianem chrześcijan, prawdopodobnie przez rzymskich urzędników. W innym z jej miast, dzisiejszej stolicy, Damaszku, Szaweł wszczął prześladowanie zwolenników nowej religii. We wspomnianej już Antiochii działał sławny biskup-męczennik św. Ignacy. W tym także mieście powstała w drugiej połowie III w. szkoła egzegetyczna, stosująca przy interpretacji Pisma Św. metodę literalną, będącą w opozycji do szkoły aleksandryjskiej, która lansowała metodę alegoryczną. W Antiochii także znalazł swoje silne oparcie arianizm, a później nestorianizm. I tak oto docieramy do czasów, które były — jak się wydaje — dotychczas mniej znane, a mianowicie do kultury syryjskiej okresu wczesnego średniowiecza. Nic więc dziwnego, że więcej światła postanowiła rzucić na tę epokę nieżyjąca już dzisiaj radziecka uczona N. W. Pigulewska, przygotowując omawianą tutaj książkę, która stanowi osobliwy obraz jej badań i studiów z tego właśnie zakresu.

Na dzieło, o którym mowa, składają się: przedmowa od redakcji polskiej i od wydawcy radzieckiego, wstęp, część pierwsza, część druga, plan książki opracowany przez N. W. Pigulewską w 1965 r., tablica chronologiczna, wykaz skrótów, bibliografia, 4 mapy, indeks nazw osobowych i geograficznych, spis ilustracji, map i treści. Część pierwsza jest poświęcona oświacie i nauce syryjskiej we wczesnym średniowieczu. Ma ona dwa rozdziały. W pierwszym z nich autorka przedstawia takie sprawy, jak: szkolnictwo syryjskie we wczesnym średniowieczu, źródła do historii syryjskiego szkolnictwa, syryjskie szkoły w Edessie i Nisibis, treść zajęć w szkołach syryjskich, proces nauczania i życie szkoły w Nisibis oraz statut tej szkoły. W rozdziale drugim omówione są zagadnienia dotyczące nauki u Syryjczyków, a mianowicie: filozofia, filozofia grecka a Syryjczycy, Bardesanes — uczony, filozof i poeta, Afrehat — mędrzec perski, Efreem Syryjczyk — „prorok Syryjczyków”, przekłady dzieł filozofów greckich, Sargis z Ris'aina, syryjska literatura alchemiczna, kosmograficzne wyobrażenia Syryjczyków, syryjskie traktaty o uprawie roli. Druga z kolei część, znacznie krótsza od pierwszej, jako że nie dokończona z powodu śmierci autorki, jest zatytułowana *Bizancjum, Iran, Syryjczycy*. Składają się nią trzy rozdziały, w których przedstawione są następujące sprawy: rozpowszechnienie się chrześcijaństwa w Iranie i prześladowanie chrześcijan, organizacja Kościoła w Iranie, Syryjczycy-monofizyci.

Omawiana tutaj książka stanowi cenny wkład W. N. Pigulewskiej do badań i studiów orientalistycznych. Niewątpliwą zasługę za jej upowszechnienie w środowisku polskim mają Cz. Mazur, który dokonał jej przekładu, oraz T. Gołgowski, który ją zredagował i fachowo oraz starannie od strony naukowej opracował. Szczególnie cenną rzeczą jest sporządzona przez tego ostatniego bibliografia, która dotyczy następujących zagadnień: 1. Język syryjski: gramatyki, chrestomatie, słowniki 2. Pismo syryjskie: inskrypcje, manuskrypty 3. Literatura syryjska 4. Nauka syryjska: szkolnictwo, syryjczycy jako tłumacze 5. Początki chrześcijaństwa w Mezopotamii: Edessa, Harran 6. Kościół nestoriański: historia, topografia 7. Syryjczycy-monofizyci: historia, topografia 8. Chrześcijaństwo wśród plemion arabskich na pograniczu Syrii i Mezopotamii: Lachmidzi i Ghassanidzi 9. Chrześcijaństwo w południowej Ara-

bii 10. Iran sasanidzki: historia, kultura, religia 11. Islam a chrześcijaństwo w państwie kalifów 12. Chrześcijaństwo w Azji Środkowej, wzdłuż Jedwabnego Szlaku i w Chinach 13. Chrześcijaństwo syryjskie w Indiach 14. Monastycznym syryjski 15. Literatura w języku polskim na temat Syryjczyków. Podobnie cenne są indeksy nazw osobowych i geograficznych, które sporządziła Małgorzata Ziółko w sk a-M a z u r.

ks. Jan Gliściński SDB, Warszawa

Jan GAĆ, *Moja Ziemia Święta*, Wydawnictwo „Klio”, Łódź 1992, s. 272.

Przemiany społeczno-polityczne w Polsce, jakie nastąpiły po 1989 r., i nawiązanie przez nasz kraj stosunków dyplomatycznych z Izraelem zaowocowały wydatnym wzmoczeniem ruchu pielgrzymkowego do Ziemi Świętej. W okresie PRL-u tylko nielicznym udawało się dotrzeć do świętych miejsc chrześcijan, wyznawców judaizmu i muzułmanów, a najczęściej byli to duchowni. Pewne polepszenie sytuacji i otwarcie dokonało się w połowie lat 80. Wraz z odwilżą polityczną chrześcijanie w Polsce usiłują odrabiać zaległości nagromadzone przez lata komunistycznej indoktrynacji o państwie Izrael i prawie całkowitej niemożliwości podróżowania do tego kraju. Na przełomie kwietnia i maja 1992 r., przy współpracy ambasady Izraela oraz polskich i izraelskich linii lotniczych, odbyła się największa z dotychczasowych, bo licząca prawie 1200 osób, pielgrzymka, zorganizowana przez Biuro Pielgrzymkowe Księży Palotynów.

Od początku lat 80. dysponujemy dobrymi przewodnikami (pióra ks. S. Jankowskiego oraz D. Baldiego OFM w przekładzie A. Kowalskiego) i kolorowym albumem zatytułowanym *Ziemia Święta*. Wznwiono (np. M. Kuncewiczowa) i wydano (np. J. Dobraczyński) książki z zapisami przeżyć, doznań i wzruszeń pielgrzymów, szybko znikające z półek księgarskich. Coraz obfitszą literaturę wzbogacają filmy i kasety wideo, a także nagrania i audycje radiowe. Książka J. Gacia, historyka i podróżnika, z jednej strony włącza się w ten nurt, z drugiej oferuje czytelnikom coś więcej. Obok zapisu głęboko osobistych przeżyć otrzymujemy w niej porcję solidnej wiedzy o Ziemi Świętej i jej mieszkańcach, zarówno w odległej — biblijnej i późniejszej — przeszłości, jak i o ich życiu dzisiaj. Książka nie rości pretensji, aby pełnić rolę przewodnika, chociaż może ją z powodzeniem wypełniać. Autor dzieli się spostrzeżeniami poczynionymi podczas trzykrotnego pobytu w Izraelu: na przełomie wiosny i lata 1986 r., w lecie 1987 r. i późną jesienią 1988 roku. Lektura daje pewność, że dobrze przygotowywał się do tych podróży. Książka zawiera mnóstwo fachowego materiału informacyjnego, zaczerpniętego z rozmaitych publikacji i rozmów oraz reminiscencje indywidualnych przemyśleń, w których nie brak odniesień do własnego życia, innych podróży i różnych ciekawych skojarzeń. Istotnym walorem jest częste odwoływanie się do tekstów Pisma Świętego, dzięki czemu czytelnik, dla którego *Ziemia Biblii* nadal pozostaje jedynie w sferze marzeń, może oczyma wyobraźni podążać za autorem. Pożytki z lektury wspomagają starannie dobrane i doskonale wykonane fotografie.

Moja Ziemia Święta, dzieło historyka, podróżnika i fotografa, umożliwia fascynującą przygodę z ziemią Jezusa, Jego Matki, bohaterów wiary Starego i Nowego Testamentu, ziemią Apostołów i początków Kościoła, a także z ziemią żyjącego judaizmu, chrześcijaństwa i islamu. Barwny i — na szczęście (!) — emocjonalny zapis przeżyć bardzo wciąga, a zarazem wzbogaca wiedzę historyczną, geograficzną i topograficzną czytelnika. Trzeba zachęcać, aby więcej ludzi świeckich, odbywających tak niezapomniane podróże, dawalo świadectwo swoim przeżyciom, dzieliło się nimi i wzbogacało istniejący materiał pamiętnikarski dotyczący Ziemi Świętej. Spore pożytki z lektury odniosą specjaliści: bibliści, teologowie i historycy. Wielu odbyło podobne pod-